

En vägledning till barnkonventionen

Härnösands
kommun

Innehåll

Barnkonventionen och dess metod	4
Barnrättsperspektiv	4
Barnets perspektiv	5
Barnperspektiv	5
Tolkning av barnkonventionen	7
Texten	7
Sammanhanget	8
Ändamål och syfte	8
Tillämpning av barnkonventionen	10
Ledande principer	12
Artikel 2 - Icke-diskriminering	13
I annan svensk lagstiftning	13
Diskriminering	14
Arbeta mot diskriminering	14
Artikel 3 - Barnets bästa	18
I annan svensk lagstiftning	19
Prövning av barnets bästa & barnkonsekvensanalys	20

Barnets bästa i löpande verksamhet	20
Barnets bästa i åtgärder som rör barn	20
Barnkonsekvensanalys	20
Artikel 6 – Liv, överlevnad & utveckling	24
I annan svensk lagstiftning	24
Samarbeta för barnets överlevnad och utveckling	25
Artikel 12 – Åsiktsfrihet och rätten att bli hörd	28
I annan svensk lagstiftning	29
Arbeta för delaktighet	30
Barnkonventionen sammanfattad – Vad står det om i vilken artikel?	34
Tips på vidare läsning	36
Om barnkonventionen	36
Om praktisk tillämpning av barnkonventionen	36
Referenser	38
Noter	39

Barnkonventionen och dess metod

Barnkonventionen är en av nio konventioner om de mänskliga rättigheterna. Den 1 januari 2020 inkorporerades FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 1 – 42, i svensk lag (SFS 2018:1197). Artiklarna i barnkonventionen rör samtliga rättighetskategorier: medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Sedan tidigare finns Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna inkorporerad i svensk grundlag (RF 2 kap 19 §).

Barnkonventionen har vertikal verkan. Det innebär att det som regleras i lagen är det allmännas ansvar gentemot de människor som vi i dagligt tal kallar för barn.

Enligt barnkonventionen är vi barn till den dag vi fyller 18 år. All offentlig verksamhet i Sverige ska förhålla sig till och följa barnkonventionen. Tjänstemän, politiker och övrig personal inom offentlig förvaltning har ansvar att se till att barn kan utnyttja sina rättigheter i enlighet med konventionens ändamål och syfte. Barnet är alltså rättighetsbärare och vi som arbetar inom offentlig förvaltning är ansvarsbärare.

När barnkonventionen inkorporerades i svensk lag fick den genast samma status som annan lagstiftning. Endast grundlagen står över barnkonventionen i den svenska normhierarkin. Konventionen har alltså företräde framför förordningar, föreskrifter, rekommendationer och riktlinjer, och samma värde som annan lagstiftning.

Nu när barnkonventionen har inkorporerats i svensk lag har

den alltså fått en starkare formell ställning än vad den hade tidigare då den var ratificerad. En förhoppning som lagstiftaren har är att detta ska leda till att barnets rättigheter ska få stärkt reell ställning, alltså att det allmänna ska börja arbeta med att uppfylla barnets rättigheter i praktiken.

BARNRÄTTSPERSPEKTIV

Barnkonventionen bygger på ett barnrättsperspektiv. Barnrättsperspektivet kan beskrivas som en metod vilken baseras på barnkonventionens artiklar. Barnombudsmannen menar att man måste ha tagit hänsyn till och utrett barnkonventionens grundartiklar (2, 3, 6 och 12) för att en miniminivå av barnrättsperspektivet ska anses vara uppnått.¹ Verksamheten ska alltså arbeta aktivt för att inget barn ska diskrimineras (artikel 2), att alla barn ska få sitt bästa beaktat (artikel 3), att alla barn ska kunna leva, överleva och utvecklas (artikel 6) och att alla barn ska ha möjlighet att höras och bli hörda (artikel 12).

Barnrättsperspektivet innebär också att barnet ska ha rätt att agera och kräva sina rättigheter, och inte endast vara en passiv mottagare av det skydd och omvårdnad som familjen och samhället ska ge den. I dagsläget har barn dock ingen möjlighet att

inkräva sina rättigheter i Sverige, eftersom barn inte har rättshabilitet eller rösträtt.² Det vilar alltså ett extra stort ansvar på det allmänna att tillämpa barnkonventionen på ett klokt och riktigt sätt, eftersom den medborgargrupp som konventionen är tänkt att skydda har få möjligheter att säga ifrån om något blir fel.

Barnkonventionen är, som det brukar uttryckas, ”hel och odelbar”. Med detta menas att rättigheterna inte ska läsas var och en för sig, utan tillsammans. Konventionen innehåller flera olika rättigheter och rättsområden: medborgerliga, politiska, sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter, samt humanitär rätt och flyktingrätt. Idén med detta är att barnet ska få sina rättigheter tillgodosedda i den situation hen befinner sig i och inte ska behöva rätta sig efter flera olika rättsområden.³

I tillämpningen kan detta dock bli lite rörigt. Barnkonventionen uttrycker inte problemen eller frågorna som rättsliga problem, utan som sociala. Detta gör att barnkonventionen inte endast tillämpas med juridisk metod, utan även genom exempelvis politiska beslut och etiska överväganden. Detta kan utgöra en utmaning för den som ska göra en objektiv och saklig prövning i ett ärende, eftersom

barnkonventionen inte ger någon tydlig guidning i hur problemet ska lösas, utan beskriver vad det allmänna ska tillförsäkra barnet eller avstå från att göra mot barnet.⁴

Att arbeta aktivt för barns rättigheter och att tillämpa barnkonventionen innebär alltså inte att du arbetar med en specifik fråga eller tillämpar lagstiftning inom ett specifikt rättsområde, utan att du arbetar med den mängd av olika sociala frågor och problem som ryms inom barnkonventionen: diskriminering, delaktighet, brottsförebyggande arbete, folkhälsa, informationssäkerhet, jämlikhet etc.

Förutom barnrättsperspektivet brukar man tala om två andra perspektiv som genomsyrar barnkonventionen: barnets perspektiv och barnperspektiv.

BARNETS PERSPEKTIV

Barnets perspektiv är ”det som förmedlas av barn själva och handlar om varje enskilt barns uttryck, perspektiv och erfarenheter”.⁵ För att få veta vad barnets perspektiv är behöver barnet få tillfälle att få berätta om det. Precis som hos alla

människor, kan ett barns perspektiv förändras över tid och behöver inte vara hugget i sten. En person som är 17 år kanske inte tycker och känner samma saker som hen gjorde när hen var 8 år, eller så gör hen det – det går inte att veta utan att ha lyssnat på vad barnet har att säga vid olika tidpunkter.

Barnets perspektiv är starkt kopplat till artikel 3 och 12 i barnkonventionen. Att säkerställa att barnets perspektiv får utrymme och tas till vara är alltså en förutsättning för att ett barnrättsperspektiv ska anses vara uppfyllt.

BARNPERSPEKTIV

Barnperspektivet är det övergripande perspektivet, som innefattar både kunskap om barnets egen vilja (barnets perspektiv), kunskap om vad som anses relevant för barn ur ett forskningsperspektiv, kunskap om lagar, regler och mål som relaterar till barn. Ett barnperspektiv utgörs alltså av den samlade kunskap som finns om barn vid ett givet tillfälle.

Även den vuxnas egna föreställningar och åsikter om barn ingår i barnperspektivet. En vuxen persons

barnperspektiv är beroende av den vuxnas egna erfarenheter av barndomen, samt samhälleliga och personliga värderingar.⁶ Det kan vara bra att tänka igenom vilka attityder och känslor du har om barndomen och barn innan du sätter igång och arbetar med barnkonventionen. Hur du relaterar till din egen barndom och till barn (både dina egna och andras) får konsekvenser för vilka beslut du kommer att fatta i ärenden som rör barn.

För att ett barnperspektiv ska vara användbart och relevant är det viktigt att alla delar finns med och tas hänsyn till. Om du skulle anlägga ett barnperspektiv på något, utan att ha klart för dig vad barnets perspektiv på frågan är, försvinner två viktiga kärnkomponenter ur barnkonventionens metod (artikel 3 och 12) – och då går det inte att hävda att du arbetar barnrättsbaserat. Likaså behöver barnkonventionen ha beaktats för att barnperspektivet ska vara fullgott, eftersom den är en av våra viktigaste lagar som rör barn och beskriver vilka rättigheter som finns att ta hänsyn till.

Sammanfattningsvis

- » Inget barnperspektiv utan ett barnrättsperspektiv, och inget barnrättsperspektiv utan barnets perspektiv. De tre olika perspektiven hänger ihop och utgör snarare olika dimensioner än åtskilda perspektiv.
- » Barnrättsperspektivet är det perspektiv som barnkonventionen ger när den appliceras på en fråga. Det utgår från barnets

rättigheter och den metod för problemlösning som barnkonventionen ger.

- » Barnets perspektiv är barnets eget perspektiv på en fråga. För att veta vad barnets perspektiv är på en fråga måste man fråga barnet vad hen tycker.
- » Barnperspektivet är det övergripande perspektivet. Det

utgörs av den samlade kunskap som finns om barn vid ett givet tillfälle. Det innefattar exempelvis kunskap om barnets egen vilja (barnets perspektiv), kunskap om vad som anses relevant för barn ur ett forskningsperspektiv, kunskap om lagar, regler och mål som relaterar till barn (barnkonventionen, bland andra).

Vad är ditt perspektiv på barn och barndomen?

Nedan följer några diskussionsfrågor som kan göras både enskilt och i grupp. Frågorna kan hjälpa er att börja reflektera över er syn på barndomen och på barn. Gör ni frågorna i grupp kan det vara värt att tänka på att barndomen är olika för alla. För vissa var och är barndomen en problemfri period som var eller är riktigt trevlig. För andra kanske barndomen var och är en period av svår utsatthet, full av problem som ska överkommas. Det är därför viktigt att diskussionerna sker i en trygg miljö med ett tillåtande samtalsklimat och plats för olika erfarenheter. Det är viktigt att en får avstå att dela erfarenheter om sin barndom om det känns obekvämt.

- » Nämn tre ord som du tänker på när du hör eller läser ordet "barndom". Varför tänker du på just de orden?
- » På vilket sätt tror du att din egen erfarenhet av barndomen påverkar hur du ser på barn idag när du är vuxen?
- » Hur har ditt eget perspektiv på livet förändrats över tid, ser du likadant på livet nu som när du var exempelvis 15 år gammal?
- » När i livet är människor i allmänhet bäst på att fatta kloka beslut?
- » På vilket sätt tror du att människor i din generation har haft inflytande över sina liv under barndomen?
- » Varför tror du att en del människor tycker att barn är jobbiga att ha att göra med?

Tolkning av barnkonventionen

Även om barnkonventionen numera är svensk lag gäller folkrättsliga tolkningsregler för konventionen, eftersom det ursprungligen är ett folkrättsligt dokument. Tolkningsreglerna beskrivs i Wienkonventionen, artikel 31, 32 och 33. I den här vägledningen kommer endast artikel 31 beskrivas närmare.

Artikel 32 handlar om ”supplementära tolkningsregler”, alltså hur konventioner ska tolkas när artiklarna i sig själva inte räcker till för tolkning. Det är osannolikt att en sådan situation skulle uppstå i kommunal verksamhet.

Artikel 33 i Wienkonventionen slår fast att en konvention gäller på det språk som parterna (staterna) bestyrkt. Med andra ord gäller konventionerna på det språk som de ursprungligen skrevs på. Vad det gäller barnkonventionen har den bestyrkts på arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska. Dessa språkversioner utgör barnkonventionens originaltexter.

När barnkonventionen gjordes till svensk lag genom inkorporering blev det den engelska och franska originaltexten som blev lag. Den svenska översättningen ligger som en bilaga till lagen (2018:1197). När du tillämpar barnkonventionen är det naturligt att utgå från den svenska översättningen. Originaltexterna blir förmodligen aktuella först i mycket komplicerade fall där nyanserna i språken kan bli avgörande.

Artikel 31 i Wienkonventionen beskriver en allmän tolkningsregel för folkrätten. Den fastslår att en konvention ska tolkas ärligt (in good faith) i enlighet med den gängse meningen av konventionens uttryck sedda i sitt sammanhang

och mot bakgrund av konventionens ändamål och syfte. Den allmänna tolkningsregeln sammanlänkar *texten, sammanhanget och ändamål och syfte*.

TEXTEN

Med ”konventionens uttryck” menas kort och gott konventionstexten. När du ska tolka barnkonventionen måste du alltså börja med att läsa vad som faktiskt står i barnkonventionen. Det finns tyvärr en tendens bland människor att utgå från vad de tror att det står i barnkonventionen. Barnkonventionen är en lag, när du tillämpar barnkonventionen ska du inte tro att du vet vad som står i den – du ska veta vad som står i den. Vet du inte så måste du ta reda på vad som står i texten genom att läsa den.

När du läser och tolkar texten ska du försöka hitta "den gängse meningen". Det betyder att du ska läsa texten som den står och att du ska tolka texten på ett sätt så att även andra skulle kunna komma fram till samma tolkning.⁷ Står det "banan", till exempel, är det alltså inte tillåtet att tolka det som att det står "äpple", även om du personligen kanske tycker bättre om äpplen än bananer. Står det däremot "frukt", då är det förmodligen okej med vilken frukt som helst: äpplen, bananer, kiwi eller något annat.

SAMMANHANGET

Barnkonventionen är hel och odelbar. Det innebär att de olika artiklarna i barnkonventionen inte är fristående, utan att de är beroende av varandra. Dessutom har barnkonventionen en inledning – en preambel – och bilagor som ingår i barnkonventionens sammanhang. Även praxis ingår i barnkonventionens sammanhang.

Om du är osäker på hur ett uttryck i konventionen ska tolkas, se till

konventionens helhet – alltså till sammanhanget. Om samma begrepp återkommer på flera ställen i barnkonventionen är ett rimligt antagande att begreppet har samma betydelse vid samtliga tillfällen. Har däremot olika begrepp använts vid tillfällen där samma begrepp hade kunnat användas kan det tyda på att begreppen förutsätts få olika betydelse vid tolkning.⁸

ÄNDAMÅL OCH SYFTE

Artikel 31 i Wienkonventionen fastslår att konventioner även ska tolkas utifrån "sitt ändamål och syfte". Vad som är barnkonventionens ändamål och syfte går att utläsa av den helhet som samtliga artiklar ger och inledningen (preambeln). Artikel 6 kan sägas ge en hint om vad syftet med barnkonventionen är: att barn ska få leva, överleva och utvecklas. Resterande artiklar i konventionen beskriver mer detaljerat hur överlevnaden och utvecklingen bör te sig.

Barnkonventionen innehåller många målsättningsartiklar. Det vill säga

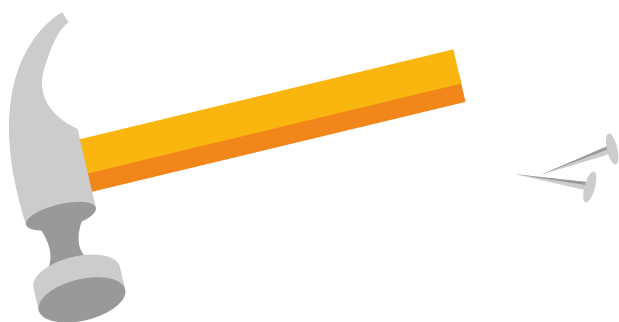
artiklar som anger ett mål som ska nås genom en gradvis process.⁹ Detta möjliggör en "dynamisk tolkning". Det innebär att tolkningar av barnkonventionen kan skilja sig över tid beroende på social, kulturell och ekonomisk utveckling i de samhällen där den tillämpas.

Artikel 19 är ett exempel på en sådan artikel. I den står det bland annat att: "konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld [...]". Barnkonventionen fastslogs år 1989, det innebär att den är över 30 år gammal. Vad som ansågs vara "lämpliga åtgärder" mot psykiskt och fysiskt våld i Sverige år 1989, skiljer sig förmodligen från vad som kan anses vara "lämpliga åtgärder" mot våld i dagens Sverige. Denna aspekt av vad som kan anses lämpligt här och nu, behöver du ta med i din tillämpning.

Sammanfattningsvis

- » När du ska tolka barnkonventionen behöver du börja med att läsa konventionstexten. Vad säger den?
- » Tolka sedan texten i enlighet med den allmänna regeln om tolkning, alltså ärligt, i enlighet med den gängse meningen av konventionens uttryck, sedda i sitt sammanhang och mot bakgrund av konventionens ändamål och syfte.
- » Om resultatet av din tolkning är tvetydigt, oklart eller uppenbart oförnuftigt behöver du be om hjälp. Prata med dina kollegor, med kommunens stödfunktioner, Sveriges Kommuner och Regioner eller myndigheter som kan bidra med kunskap och insikter.

Tillämpning av barnkonventionen

Barnkonventionen innehåller civila, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Hur rättigheterna uttrycks i konventionstexten får konsekvenser för hur de kan tillämpas, därför är det viktigt att innan du börjar tillämpa barnkonventionen verkligen har läst konventionstexten.

Inom vissa rättigheter finns ett stort manöverutrymme, till exempel genom ordet ”lämplig”. I artikel 19 står det att konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot fysiskt och psykiskt våld. Vad som är ”lämpligt” i vår kommun, i din verksamhet och vid en specifik tidpunkt är upp till dig och dina kollegor att tolka, och sedan tillämpa.

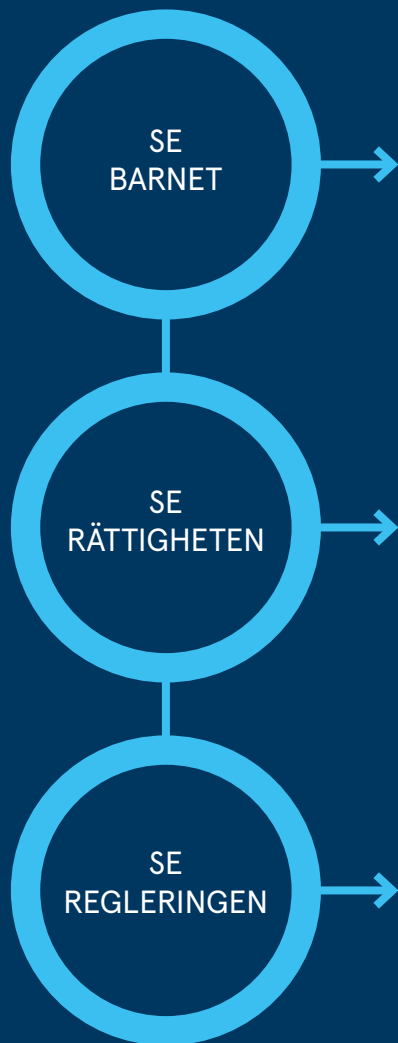
Andra rättigheter är utformade på andra sätt. Ord som exempelvis

”respektera”, ”tillförsäkra”, ”säkerställa” och ”erkänna” ger inget större manöverutrymme, utan anger något som ska göras av det allmänna. Att konventionsstaten enligt artikel 2 ska ”respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention...” ger inget utrymme att undanta vissa barn från rättigheterna i barnkonventionen. Det finns inget utrymme för att göra en tolkning av huruvida det är ”lämpligt” eller inte för vissa barn att få sina rättigheter

tillgodosedda – det skulle vara att omkullkasta barnkonventionens ändamål och syfte.

Du behöver alltså ta hänsyn till hur de olika artiklarna är utformade, och vilken betydelse de kan tillmätas i det enskilda fallet som du är satt att bedöma.¹⁰

När du tillämpar konventionen kan du följa stegen nedan. De ger i sig själv inga svar, men ger dig hållpunkter att ta stöd av vid tillämpning.¹¹

Först behöver du fastställa om beslutet eller åtgärden rör ett enskilt barn, en grupp av barn eller barn i allmänhet. Om det är så att beslutet eller åtgärden gör det, behöver du ta hänsyn till barnets rättigheter. Du behöver också fastställa om beslutet eller åtgärden berör barn direkt eller indirekt.

När du har fastställt på vilket sätt frågan rör barn ska du se efter om det finns rättigheter som är tillämpliga på det ärende som du har framfört dig. Det kan vara så att bara en av konventionens artiklar aktualiseras, eller så behöver du ta hänsyn till flera artiklar samtidigt. Tänk på att artikel 3 är en artikel som är tillämplig på alla beslut och åtgärder som rör barn.

Ofta finns det andra lagar än barnkonventionen som är viktiga i ett beslut eller inför en åtgärd. Dessa behöver du identifiera och sedan försöka klarlägga vad barnkonventionen betyder i förhållande till dem. Barnkonventionen kan bidra till förståelsen av annan lagstiftning och komplettera den, och vice versa.

Om du behöver ytterligare vägledning i hur du gör för att tillämpa barnkonventionen kan du läsa *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter* (DS 2019:23). Lättast hittar du den genom att söka på den på internet.

Om du vill läsa mer om hur en särskild artikel stämmer överens med övrig svensk lagstiftning kan du slå upp artikeln i *Barnkonventionen och svensk rätt* (SOU 2020:63). Det är en statlig offentlig utredning om svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med barnkonventionen

Ledande principer

Barnkonventionen har fyra så kallade ledande principer eller grundartiklar. Det är artikel 2, 3, 6 och 12. Att principerna är ledande, eller grundläggande, betyder att alla andra artiklar i konventionen ska tolkas utifrån dessa fyra artiklar.¹²

Att utgå från grundartiklarna när du tillämpar barnkonventionen är ett minimikrav för att ett barnrättsperspektiv ska anses vara uppfyllt.

Nedan följer beskrivningar av de fyra grundprinciperna. Beskrivningarna är upplagda på så vis att först citeras artikeln som följs av en kommentar.¹³ Sedan följer en kort beskrivning av var en kan hitta samma eller

liknande bestämmelser i annan svensk lagstiftning. Slutligen beskrivs hur en verksamhet kan arbeta med artikeln på ett sätt som kan ses som mer praktiskt. Framförallt beskrivs olika frågeställningar som verksamheten kommer behöva ta ställning till när arbetet med artikeln ska utformas.

Texten kommer i sig själv inte ge dig eller din verksamhet några

konkreta svar på exakt hur ni ska gå till väga för att uppfylla artiklarna, men förhoppningsvis kan den fungera som ett stöd och som diskussionsunderlag. Själva arbetet att komma på exakt hur ni ska gå till väga, det är upp till er att utforma så att det passar er, er verksamhet och framförallt de barn som ni kommer i kontakt med – direkt och indirekt.

ARTIKEL 2

Icke-diskriminering

1. Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.
2. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

ARTIKEL 2 innehåller två punkter. I den första punkten fastslås att alla rättigheter i konventionen gäller för alla barn i Sverige, oavsett om de är svenska medborgare eller inte.¹⁴ Punkten handlar inte om diskriminering i allmänhet, utan om att inget barn får fråntas eller nekas sina mänskliga rättigheter.

De skyddade kategorierna i punkt ett är kopplade till identitet: ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. I punkten tas ingen hänsyn till om diskrimineringen är/var medveten eller om den är/var omedveten, utan artikeln tar sikte på effekter. Om effekten av ett beslut eller struktur blir att någon av de skyddade kategorierna inte får tillgång till sina rättigheter räcker det för att artikel 2 ska anses bruten, oavsett om effekten var avsedd eller inte.¹⁵

Den andra punkten skyddar barnet även från indirekt diskriminering på grund av sina föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning. Till skillnad från den första punkten, är diskrimineringsförbudet i den andra punkten allmänt, och rör alltså inte endast mänskliga rättigheter utan alla former av diskriminering eller bestraffning.¹⁶

I andra punkten räcker det inte att effekten är diskriminerande, utan diskrimineringen behöver vara riktad mot barnets föräldrar, vårdnadshavare eller familjemedlemmar för att anses olaglig. Ytterligare en skillnad från första punkten är att de skyddade kategorierna inte är kopplade till identitet som i den första punkten. I andra punkten är de skyddade kategorierna kopplade till de medborgerliga rättigheterna; "ställning", "verksamhet", "uttrycka åsikter eller tro" hos personer i barnets direkta närhet.¹⁷

I ANNAN SVENSK LAGSTIFTNING

Bestämmelser mot diskriminering finns förutom i barnkonventionen i Regeringsformen (1. Kap 2§), där ålder utgör en av diskrimineringsgrunderna. Skydd mot diskriminering finns även i 1 kapitlet 9§ (Regeringsformen), där anges att offentlig verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen. Andra exempel på lagar där bestämmelser mot diskriminering finns är Kommunallagen (2 kap. 3§) och Diskrimineringslagen (2008:567).

När det gäller området diskriminering fyllde barnkonventionen en lucka i svensk lagstiftning när den inkorporerades. I svensk lagstiftning fanns inte tidigare ett skydd mot diskriminering och bestraffning på grund av föräldrars, familjemedlemmars eller vårdnadshavares ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro på det sätt som artikel 2.2 ger.¹⁸

DISKRIMINERING

Det går att skilja på två former av diskriminering, individuell och strukturell diskriminering. Vid individuell diskriminering blir en individ aktivt diskriminerad av en annan. Exempelvis ett fall där ett barn från en minoritetsgrupp inte blir behandlad på samma sätt som barn i majoritetsposition av en handläggare för att handläggaren hyser rasistiska åsikter. Vid strukturell diskriminering är det regler, praxis, rutiner etc. som avsiktligt eller oavsiktligt är konstruerade på ett sådant sätt att de får diskriminerande effekter. Diskrimineringen blir på så vis en del av organisationens formella eller informella rutiner, och diskrimineringen kan således ske ganska omedvetet. Handläggare och annan personal "lyder order" eller "gör som de alltid har gjort".

Det kan vara svårare att upptäcka diskriminering när den ligger inbäddad i abstrakta strukturer och omedvetna tankemönster. Det betyder inte att den omedvetna diskrimineringen är mindre allvarlig eller mindre olaglig än den medvetna. Om en kommun inte klarar av att stå upp för allas – även barns – lika värde blir det i förlängningen svårt att kalla den kommunen för en demokratisk kommun. Regeringsformen som fastslår att: "Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde [...]" (1. Kap § 2). Att arbeta aktivt mot diskriminering är därför att arbeta för demokratin.

För att rå på diskriminering, både individuell och strukturell, behövs ett gediget och ofta modigt analysarbete. Att våga se vilka rasistiska, sexistiska, ålderistiska, fobiska och förtryckande föreställningar du själv och den organisation du arbetar för bär på och medvetet eller omedvetet reproducerar kan vara svårt och göra ont. Att kritiskt granska de strukturer som kontinuerligt byggs

upp, förändras och byts ut i en verksamhet är viktigt för att värna rättssäkerheten och därmed värna demokratin.

Det är också viktigt att förstå att diskriminerande strukturer byggs och upprätthålls av människor och står inte utanför vår kontroll. Vill du förändra dem, så går det – men det krävs mod och initiativ.

ARBETA MOT DISKRIMINERING

Artikel 2 är både en negativ och en positiv rättighet. Negativ i den mening att en stat ska respektera alla barns rätt till sina rättigheter – i praktiken låta bli att göra saker som har effekten att barn, oavsett identitet, inte får tillgång till sina rättigheter. Artikel 2 är också positiv i och med att staten ska tillförsäkra och vidta alla lämpliga åtgärder för att alla barn ska skyddas mot diskriminering. I praktiken innebär det att kommunen måste vidta aktiva åtgärder för att säkerställa att inget barn utsätts för direkt eller indirekt diskriminering.¹⁹

Diskrimineringslagen föreskriver hur arbetet med aktiva åtgärder ska genomföras (3 kap.), men varken diskrimineringslagen eller artikel 2 i barnkonventionen föreskriver vilka aktiva åtgärder som ska vidtas. Det behöver verksamheten komma fram till på egen hand.

Enligt diskrimineringslagen ska en verksamhet bedriva ett förebyggande och främjande arbete genom att:

1. Undersöka om det finns risker för diskriminering eller repressalier eller om det finns andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten.
2. Analysera orsaker till upptäckta risker och hinder.
3. Vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas.
4. Följa upp och utvärdera arbetet.

Enligt lagen ska arbetet med aktiva åtgärder genomföras fortlöpande och åtgärderna ska tidsplaneras och genomföras så snart som möjligt (Diskrimineringslag 3 kap. § 1-3).

Lagen beskriver alltså en process genom vilken en verksamhet ska bedriva ett förebyggande arbete mot diskriminering. Det är värt att notera att det inte står i lagen att vi ska undersöka om diskriminering sker i verksamheten, utan om det finns risk för diskriminering eller om det finns hinder för enskildas lika rättigheter. En risk kan exempelvis vara daterade rutiner och riktlinjer, att personalen inte har tillräcklig kunskap om barns levnadsförhållanden, att verksamhetslokalerna saknar hiss eller att personalen i en verksamhet har lagt sig till med ett beteende som skulle kunna kränka barn i allmänhet eller vissa grupper av barn i synnerhet.

När riskerna undersöks behöver det också analyseras varför riskerna finns. Är det så att den som skulle uppdatera riktlinjerna har slutat och ingen annan fått uppdraget? Har verksamheten för lite pengar för att ha råd med kompetensutveckling? Inte förrän vi vet varför saker och ting är som de är kan vi sätta in rätt åtgärd, och för att veta om den åtgärd vi satte in faktiskt fungerade behöver vi utvärdera åtgärden. Kanske fungerade åtgärden jättebra och nu är det dags för ett nytt steg i arbetet? Eller kanske den fungerade jättedåligt och ska skrotas? Det kan vi inte veta utan att ha gjort en utvärdering av åtgärden.

Det kan vara värt att påminna sig om att det som kallas för positiv särbehandling inte är diskriminering.²⁰ Säg att ni i er undersökning och analys har kommit fram till att barn på grund av sin könsidentitet löper risk att bli diskriminerade i er verksamhet, då finns det ingenting som hindrar er från att satsa extra resurser på dessa barn, även om effekten blir att

lite mindre resurser satsas på andra barn. Det viktiga är att resultatet blir jämlikt, och för att det ska bli jämlikt mellan barn behöver vi ibland göra olika – eftersom olika individer har olika behov.

Varken diskrimineringslagen eller artikel 2 i barnkonventionen syftar till att ge en grupp mer makt än någon annan. Syftet är att demokratisera makten, att göra vårt samhälle mer jämlikt och att

förverkliga idén om alla människors inneboende värde – det är det ni arbetar med när ni arbetar med artikel 2.

Vi har olika förutsättningar

Sammanfattningsvis

- » Artikel 2 fastslår att inget barn får berövas sina mänskliga rättigheter. Enligt artikeln spelar det ingen roll om diskrimineringen är medveten eller inte, utan det är effekterna av ett beteende, beslut, förändring etc. som är intressant i sammanhanget. Artikel 2 skyddar även barnet mot indirekt diskriminering via barnets vårdnadshavare.
- » Skydd mot diskriminering finns förutom i barnkonventionen i Regeringsformen (1.kap 2§), Diskrimineringslagen (2008:567) och Kommunallagen (2.kap 3§).

- » Man brukar säga att det finns två typer av diskriminering: individuell och strukturell diskriminering. Individuell diskriminering innebär att en individ diskrimineras genom en medarbetares beteende. Till exempel att en medarbetare inte ger individen bra service på grund av hans hudfärg. Strukturell diskriminering sker när strukturerna i samhället eller i en organisation är uppbyggda på så vis att de avsiktligt eller oavsiktligt missgynnar vissa grupper av människor.
- » Positiv särbehandling innebär att man satsar mer resurser på en

- missgynnad grupp för att denna grupp ska bli jämlik majoriteten.
- » Diskrimineringslagen föreskriver att verksamheter ska vidta aktiva åtgärder mot diskriminering. Enligt lagen ska arbetet med aktiva åtgärder genomföras fortlöpande och åtgärderna ska tidsplanernas och genomföras så snart som möjligt (Diskrimineringslag 3 kap. § 1–3).
- » För att rå på diskriminering är det nödvändigt att våga se sina egna fördomar och våga analysera sitt eget och sin organisations beteenden och praxis.

Prata om diskriminering!

Dessa diskussionsfrågor kan fungera som en grund för att börja prata om hur ni arbetar med eller kan börja arbeta med artikel 2 i er verksamhet. Diskutera dem i grupp eller reflektera över dem enskilt.

- » Vad betyder de olika diskrimineringsgrunderna (både i artikel 2 och i diskrimineringslagen) i vår verksamhet?
- » Finns det risk för att barn behandlas olika i vår verksamhet?
- » Hur brukar vi resonera när vi fördelar resurser i vår verksamhet? På vilket sätt arbetar vi för att fördelningen ska bli jämlik?
- » Finns det grupper av barn som vi inte hör? Varför i så fall?
- » Kan barn tillgodogöra sig den information som vi i vår verksamhet kommunicerar till allmänheten? Finns det några barn som informationen inte når?
- » Vilka barn visar de bilder som vi använder i våra kommunikationsmaterial? Är barnen på bilderna lika de barn som lever i vår kommun och som besöker vår verksamhet?
- » Vilken lagstiftning tycker vi är viktigast för oss i vår verksamhet? Varför tycker vi att just de lagarna är viktigast?

ARTIKEL 3

Barnets bästa

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har juridiskt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna ska säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för omvårdnad eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal och lämplighet samt behörig tillsyn.

ARTIKEL 3 är kanske barnkonventionens mest kända artikel, och utgör ett tolkningsverktyg för övriga artiklar genom formuleringen "i alla åtgärder som rör barn".²¹ Vilka åtgärder som rör barn ska tolkas brett, det handlar både om åtgärder som direkt rör barn och åtgärder som indirekt rör barn. I artikel tre används också ordet "barn" i obestämd form, tillskillnad från andra artiklar där ordets bestämda form används ("barnet"). Detta innebär att det inte bara är i åtgärder rörande det enskilda barnets bästa som en bedömning ska göras, utan också när det handlar om grupper av barn och barn i allmänhet.²²

Artikel 3 består av tre punkter: i första punkten återfinns formuleringen "i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa". Att i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa betyder att principen ska balanseras i förhållande till andra intressen och rättigheter.²³ För att kunna göra en sådan bedömning måste man först genom en utredning ha tagit reda på vad som är barnets bästa, och sedan väga barnets intresse av att få sitt bästa vägt mot andra intressen.

Det är dock viktigt att förstå att artikel 3 aldrig kan trumfa en annan artikel.²⁴ Exempelvis kan vi aldrig på laglig väg argumentera att det skulle vara bäst för ett barn att inte få utbildning. Det skulle gå emot artikel 28. Däremot är artikel 3 viktig i en utredning för att komma fram till vilken typ av utbildningsinsats som skulle vara bäst för barnet.

Första punkten fastslår också att det inte bara är offentlig verksamhet som ska ta hänsyn till barnets bästa; privata välfärdsinstitutioner ska regleras av det allmänna på ett sådant sätt att artikel 3 uppfylls.

I andra punkten går att utläsa att det är staten som har det yttersta ansvaret för barnets välfärd. Staten kan ta över ansvaret för barnet först om barnets vårdnadshavare har brustit i sin omvårdnad av barnet. Familjen skrivs fram i barnkonventionen som den centrala delen i barnets liv i artikel 5. En stat kan alltså inte ta över ansvaret för ett barn lättvindigt.²⁵

Tredje punkten fastslår att det allmänna har skyldighet att se till att privata och offentliga aktörer som på något sätt vårdar barn följer de regler som fastställts vad det gäller hälsa, säkerhet, personalantal och "lämplighet samt behörig tillsyn".²⁶

I ANNAN SVENSK LAGSTIFTNING

Artikel 3 finns transformerad i flera svenska lagar. Exempelvis i Socialtjänstlagen 1 kap. 2§ första stycket och i Hälso- och sjukvårdslagen 5 kap. 6§ finns formuleringen att barnets bästa särskilt ska beaktas. I skollagen, 1 kap. 10 §, står att barnets bästa ska vara utgångspunkt. Dessa bestämmelser har utformats mot bakgrund av artikel 3, detta anges i förarbetena till lagarna.²⁷

Det finns även lagar kopplade till barnets bästa som går längre än barnkonventionen, vilket är helt i sin ordning, eftersom barnkonventionen utgör en miniminivå enligt artikel 41. Stater får stifta lagar som ger barn mer långtgående rättigheter än de som står i barnkonventionen. Det är alltså inget problem för oss som kommun att göra mer än vad som står i barnkonventionen, vi får dock inte göra mindre.

Exempel på lagar som ger mer långtgående rättigheter än barnkonventionen är 1 kap. 2§ andra stycket socialtjänstlagen och i lagen om vård av unga 1 §, där det fastslås att barnets bästa inte bara ska beaktas utan ska vara avgörande.

Även i lagstiftning där barnets bästa inte är ett intresse som nämns explicit, ska rättstillämparen beakta barnets bästa utifrån det manöverutrymme som ges i lagstiftningen. Alltså, även om det inte står tydligt i en lag att barnets bästa ska beaktas, måste vi göra det, eftersom artikel 3 i barnkonventionen numera är svensk lag och har samma värde som andra lagar.

PRÖVNING AV BARNETS BÄSTA & BARNKONSEKVENSPANALYS

Att få sitt bästa beaktat är en rättighet som barnet har enligt svensk lag. Att på ett seriöst och genomtänkt sätt beakta barnets bästa är en rättssäkerhetsfråga. Det ska vara tydligt vad som anses vara barnets bästa, hur vi kom fram till det och på vilket sätt det har beaktats i det beslut som fattas löpande i verksamheter, i förslag som läggs fram för våra nämnder och i myndighetsutövning. Ofta behöver barnets bästa utredas för att sedan kunna beaktas. Hur barnets bästa bör beaktas beror dock lite på i vilka sammanhang bedömningen görs.

Den här vägledningen beskriver inte bedömningar av barnets bästa vid myndighetsutövning mot enskild. I det fall då verksamheten har myndighetsutövning som riktar sig mot enskilda barn och redan inte har en befintlig rutin för hur bedömningar av barnets bästa ska genomföras, kan stödmaterialet som beskrivs i denna vägledning anpassas och användas i verksamheten.

BARNETS BÄSTA I LÖPANDE VERKSAMHET

Flera yrkesgrupper, till exempel lärare, fritidspedagoger, fältarbetare, bibliotekarier med flera, gör hela tiden bedömningar om vad som är barnets bästa och vidtar åtgärder eller fattar beslut därefter. En lärare kanske gör en snabb bedömning att det inte är det bästa för barnet att äta en krita och hindrar således barnet från att göra det. En fältarbetare kanske fattar ett beslut om att det inte är ungdomens bästa att fortsätta festen, och vidtar därför åtgärder så att ungdomen kan komma därifrån. Sådana beslut fattas ofta genom den enskilda personens kunskap och erfarenhet om barn och deras behov. Denna typ av kontinuerliga beslut behöver inte dokumenteras.²⁸ Det betyder dock inte att man får bortse från barnets rättigheter eller annan lagstiftning i sin yrkesutövning.

För att även odokumenterade beslut ska vara rättssäkra är det viktigt att i verksamheterna få tillfälle att fortlöpande diskutera barnets rättigheter, sin barnsyn, få uppdatera sitt barnperspektiv och diskutera när och hur odokumenterade beslut kan fattas och när beslut faktiskt behöver dokumenteras utifrån artikel 3.1. Kunskap är en färskvara och vi gör ständigt nya erfarenheter om vilka beslut som har varit mer eller mindre bra.

BARNETS BÄSTA I ÅTGÄRDER SOM RÖR BARN

Vid de flesta andra åtgärder är det dock nödvändigt att kommunen gör en strukturerad och uttrycklig bedömning av vad som är barnets bästa, och även dokumenterar den. Åtgärderna kan exempelvis handla om budgetfrågor, om policyförändringar, framtagandet av nya program, planer och i frågor rörande omstrukturering av organisation och verksamhet.²⁹ Om en strukturerad och uttrycklig bedömning av barnets bästa inte görs inför åtgärder som rör barn, kan åtgärden bli föremål för laglighetsprövning och beslutet kan upphävas.³⁰

Din uppgift som tjänsteperson är att i sådana ärenden utreda, analysera och göra ett ställningstagande i frågan om vad som är barnets bästa. Du har också uppgiften att väga och balansera olika intressena i ärendet mot varandra, och göra en bedömning av vilket intresse som du anser väger tyngst i en viss fråga. Det är dock inte du som fattar beslutet, det gör nämnden, men du behöver skriva fram ett tydligt underlag till nämnden så att de kan fatta ett klokt beslut.

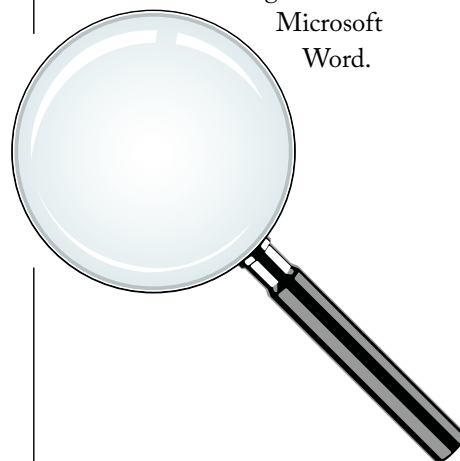
BARNKONSEKVENSPANALYS

Barnkonsekvensanalysen är den del av prövningen där du analyserar vilka konsekvenser ditt förslag till beslut kan få ur ett barnperspektiv.

Härnösands kommuns modell för barnkonsekvensanalys innehåller ett antal olika frågor som du behöver besvara innan du slutligen gör en uttrycklig bedömning av barnets bästa och motiverar hur du kom fram till den.

Det är viktigt att komma ihåg att du ofta behöver ha gjort en större eller mindre utredning innan du på ett seriöst sätt kan besvara frågan om barnets bästa. En utredning kan göras på flera olika sätt. Barnperspektivet kan integreras i den generella utredningen av ärendet, eller så kan en särskild utredning göras i ärendet med särskilt fokus på barnperspektivet och barnets bästa.

Det är också viktigt att komma ihåg att ur ett barnrättsperspektiv, är det oftast nödvändigt att barnet eller barnen själva har fått komma till tals (artikel 12) och att deras åsikter vägs in i bedömningen av hens eller deras bästa. Om du är osäker på vilka frågor du kan behöva ställa dig i en utredning om barnets bästa kan du använda dig av mallen som finns inlagd i kommunens Microsoft Word.

Nu följer en lite mer ingående beskrivning av de olika

stegen i barnkonsekvensanalysen

Barnet

Till att börja med behöver du fundera över om det ärende som du har framför dig rör barn. Rör ärendet ett enskilt barn, en grupp av barn eller barn i allmänhet? Det här steget är även väsentligt i din utredning och i din analys. Beroende på hur många barn ärendet berör kommer utredningen av barnets bästa att bli olika.

När ett enskilt barn berörs riktar sig beslutet mot ett enda barn. Om du handlägger ett ärende som rör ett enskilt barn behöver du vara uppmärksam på sekretesslagen och GDPR. Du får inte beskriva barnet på ett detaljerat sätt så att hen riskeras att identifieras via barnkonsekvensanalysen. Din text ska vara allmänt hållen och så anonym som möjligt.

En grupp av barn kan exempelvis vara en skolklass eller barn i social utsatthet. Det skulle även kunna tänkas vara barn som bekänner sig till en särskild religion eller som tillhör en minoritet. Artikel 2 och diskrimineringslagen kan fungera som ett stöd vid avgörande om en särskild grupp påverkas särskilt av ett beslut. Där räknas flera identitetskategorier upp som ska tas extra hänsyn till. Även här är det viktigt att din beskrivning är generell och anonym. Sociala förhållanden eller uppgifter som ligger nära den privata sfären räknas som skyddsvärda uppgifter, enligt Integritetsskyddsmyndigheten.³¹ Det ska inte gå att identifiera exakt vilka individer som ingår i gruppen.

Behöver du hjälp med att göra bedömningar om vad du kan skriva och inte i din analys, ska du kontakta

kommunens dataskyddsbud. Hen finns på kommunledningskontoret och kan hjälpa dig att tänka och resonera kring hur du kan göra dina beskrivningar på ett korrekt sätt.

Barn i allmänhet berörs när alla barn berörs, oavsett deras identitet. Man kan tänka att barn i allmänhet berörs när alla medborgare i kommunen berörs eller om en åtgärd är särskilt inriktad på att få barn i allmänhet att förändra sitt beteende eller göra något särskilt.

Även om barnkonventionen är en mycket bred lag som kan appliceras på de flesta frågor kommer det finnas ärenden där barnrättsperspektivet inte är tillämpligt eller relevant. I fall då du bedömer att barn inte berörs på ett sätt som är mycket indirekt behöver du inte göra en barnkonsekvensanalys. Men du behöver dock skriva in i din tjänsteskrivelse att du har gjort den bedömningen, och gärna något om varför du gjort den bedömningen.

Effekter på barnets rättigheter

I den här delen ska du noggrant fundera över vilka effekter ditt förslag till beslut får på barnets möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda.

Det är viktigt att komma ihåg att barnkonventionens alla artiklar hänger samman. Ofta kan barnets möjlighet att få en rättighet tillgodosedd påverkas av utfallet av en annan. Det är därför viktigt att i början, när du fortfarande är obekant med barnkonventionens alla artiklar, faktiskt tar dig tid att gå igenom dem. Med det sagt behöver du inte

lusa läsa varenda artikel, men du bör ha tagit ställning till om temat för den specifika artikeln på något sätt är tillämpligt på det ärende du har framför dig och vilka effekter förslaget till beslut kan tänkas få. En sammanfattning av alla artiklar hittar du sist i den här vägledningen, på sidan 34-35.

Även om barnkonventionen ska ses som en helhet, så kommer förmodligen inte varje enskild artikel vara relevant i ditt ärende. När du har blivit mer van vid barnkonventionen kommer du snabbt att se vilka artiklar som är relevanta i just det ärende som du har framför dig.

Barnets perspektiv

För att kunna utröna vad som skulle kunna vara barnets bästa, behöver du i de allra flesta fall veta vad som är barnets perspektiv på ärendet. Det är viktigt att komma ihåg att barnkonventionen beskriver den unika individens rättigheter. Barnet talar alltså för sig själv, inte för alla barn i en grupp. Förutsatt att inte alla barn i den aktuella gruppen har valt ut ett specifikt barn att vara företrädare för hela gruppen (läs mer under artikel 12). Om ärendet rör ett enda barn, ja då behöver du klargöra vad det barnets åsikt är. Om ärendet rör en avgränsad grupp av barn, behöver du fundera över hur du ska klargöra vad de olika barnens åsikter är.

Du behöver alltså fundera över hur du ska få reda på barnens perspektiv i den aktuella gruppen, om det är möjligt och vilken metod som kan passa för den specifika situationen. Om gruppen av barn är för stor eller om frågan rör barn i allmänhet kan

det vara svårt att på ett meningsfullt sätt höra alla enskilda individer. Då behöver du på ett lämpligt sätt ta reda på vad ett representativt tvärsnitt av barnen i kommunen tycker om frågan.³² Kanske uppkommer en situation där det är praktiskt omöjligt att höra alla barn som berörs av ett visst ärende. Då behöver du och dina kollegor fundera på vad som är tillräckligt i det specifika fallet. Grundregeln är dock att alla barn ska få möjlighet att höras.

Mer om barnets rätt till delaktighet kan du läsa i kapitlet om artikel 12.

Vinster och risker

När du har analyserat vilken effekt förslaget till beslut kan få på barnets rättigheter och om det är samstämmigt med barnets perspektiv på frågan, ska du fundera igenom om det finns särskilda vinster ur ett barnperspektiv om förslaget genomförs. Med en vinst menas att förslaget till beslut ska ge en effekt för barnet eller barnen som gör att deras situation kan antas bli bättre än vad det varit innan.

Du ska också fundera igenom om det finns särskilda risker. Då ska du fokusera på effekter av förslaget som skulle kunna vara särskilt dåliga eller till och med farliga för barn.

Hållbarhet

Är förslaget till beslut hållbart över tid? Om till exempel två skolor kommer att slås samman och eleverna behöver flytta på sig, behöver du fundera över om den lösningen kommer att hålla tillräckligt länge för att den stress och osäkerhet som elever utsätts för ska anses försvarbar.

Här behöver du alltså tänka ett varv kring hållbarheten av beslutet. Om beslutets effekter kommer att vara bestående kan beslutet anses vara hållbart över tid. Om ni snart kommer behöva fatta ett nytt beslut i samma ärende kan det inte anses vara hållbart över tid.

Intressekonflikter

I det här steget behöver du reflektera över och beskriva de intressekonflikter som finns i ärendet du har framför dig. Intressekonflikter kan förekomma i frågor som rör barn, precis som de kan förekomma i frågor som inte anses röra barn.

Det kan exempelvis finnas motstridiga intressen mellan olika barn, mellan barn och vårdnadshavare, mellan barn och företagare, mellan barn och kommunorganisationen, mellan barn och hyresvärdar, mellan barn och vuxna, mellan barn och staten... Listan på intressekonflikter kan göras lång, och de kan förekomma i olika hög grad i olika ärenden och i olika verksamheter. Det är viktigt att intressekonflikterna klargörs och redovisas, eftersom det är viktig information för beslutsfattare och medborgare. Det behöver framgå i analysen vilka andra intressen som ligger i vågskålen och hur barnets intresse bedöms i förhållande till dem.

Som nämndes ovan innebär att ”i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa” betyder att principen ska balanseras i förhållande till andra intressen och rättigheter.³³ Det betyder att det finns utrymme för att fatta beslut i strid med barnets bästa, om det finns goda skäl för det, om det finns andra intressen som väger tyngre.

Det är dock viktigt att bedömningarna om vems intresse som väger tyngst inte görs slentrianmässigt. Som nämndes i första kapitlet saknar barn rättshabilitet och rösträtt, vilket gör att deras möjligheter att överklaga beslut är liten och beroende av de vuxna i deras närhet. De kan inte heller rösta bort en politik som de är missnöjda med. Barn är inte heller ekonomiskt lönsamma på samma sätt som till exempel ett företag kan vara. Barn kan alltså inte hävda sina intressen på samma sätt som andra intressenter. Den ojämlikheten i

styrkeförhållanden är viktig att reflektera kring. En ambition bör vara att inte omedvetet fatta beslut endast grundat på vem som har mest makt i en given situation, utan att försöka värna samhället som helhet. Vad är mest bäst för de flesta?

Barnets bästa

Utifrån den utredning som du gjort av det aktuella ärendet och utifrån den analys som du gjort av vilka effekter och konsekvenser som beslutet kan få ur ett barnperspektiv ska du göra ett uttryckligt ställningstagande om huruvida förslaget till beslut är i linje med barnets bästa eller inte. För att kunna göra det ställningstagandet behöver du såklart ha en idé om vad du anser skulle vara den bästa lösningen för barnet.

Hur tungt barnets bästa väger i ärenden i allmänhet finns det tyvärr inget på förhand givet svar. Ofta beror det på sammanhanget och det kan ibland läsas ut i annan lagtext hur tungt barnets bästa ska väga. I vissa fall ska barnets bästa vara avgörande (1 kap. 2§ andra stycket socialtjänstlagen) och då finns det inga andra intressen som väger tyngre.

I fall där det inte finns någon vägledning att hämta från andra lagtexter blir det upp till dig som rättstillämpare att göra bedömningen av hur tungt barnets bästa bör väga i det aktuella ärendet. Bedömningen får inte vara godtycklig, du måste ha fog för din bedömning. Du måste alltså ha gjort en seriös utredning av barnets bästa innan du fattar beslut.

Vad du anser att barnets bästa är och din åsikt om huruvida det aktuella beslutet är till hennes bästa eller inte ska du beskriva i din motivering till ditt ställningstagande. Tänk på att du noggrant och begripligt redogör för varför du gör de bedömningar du gör. En rad eller två kommer förmodligen inte att räcka. Du måste förklara på ett sådant sätt att även andra personer förstår hur du har

kommit fram till det du har kommit fram till.

Om ditt förslag till beslut är i linje med barnets bästa är det naturligtvis det bästa. Men dina beslut måste inte alltid gå i linje med barnets bästa, och du ska varken be om ursäkt för eller försköna omständigheterna kring ditt förslag till beslut. Du ska

beskriva dem så tydligt som möjligt för beslutsfattarna, annars blir det svårt för dem att fatta kloka beslut.

Kompensatoriska åtgärder

I de fall barnets bästa inte väger tyngst kan det finnas anledning för förvaltningen att vidta kompensatoriska åtgärder. Kompensatoriska åtgärder ska vara

kopplade till det aktuella ärendet, det är inte ett tröstpris. Dessa åtgärder ska vara kopplade till det aktuella ärendet, för att minska den negativa påverkan barnet utsätts för.

Det finns dock ingen juridisk skyldighet för förvaltningen att vidta kompensatoriska åtgärder, utan de vidtas utifrån den goda viljan.³⁴

Sammanfattningsvis

- » Artikel 3 fastslår att barnets bästa ska beaktas "i alla åtgärder som rör barn". Det ska tolkas brett och innefattar åtgärder som rör barn både direkt och indirekt. Med "barn" menar man i artikel 3 både enskilda barn, grupper av barn och barn i allmänhet.
- » Barnets bästa (hennes intresse) ska enligt artikel 3 vägas mot andra intressen i det aktuella ärendet. Vad som är barnets

bästa måste utredas innan en intresseavvägning kan göras.

- » Du ska alltid beakta barnets bästa utifrån det manöverutrymme som lagstiftningen ger. Alltså, även om det inte står tydligt i en lag att barnets bästa ska beaktas, måste du göra det, eftersom artikel 3 i barnkonventionen numera är svensk lag och har samma värde som andra lagar.

- » Härnösands kommun har en modell för barnkonsekvensanalys. Den innehåller ett antal olika frågor som du behöver besvara innan du slutligen gör en uttrycklig bedömning av barnets bästa och motiverar hur du kom fram till den. Mallen hittar du i Word, DOÄ och EDP Vision. Instruktioner för hur du använder mallen hittar du ovan i den här vägledningen.

ARTIKEL 6

Liv, överlevnad & utveckling

1. Konventionsstaterna erkänner varje barns inneboende rätt till livet.
2. Konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

I ARTIKEL 6 blir innebörden av att barnkonventionen är "hel och odelbar" som tydligast. Artikel 6 kan sägas sammanfatta syftet med barnkonventionen: att barn ska få leva, överleva och utvecklas.

Barnets inneboende rätt till livet är en så kallad negativ rättighet. Det betyder att staten inte får beröva något barn dess liv.³⁵ Idén om rätten till liv skapades inte i och med att barnkonventionen skrevs, utan kan härledas till de så kallade naturlagar som formulerades under upplysningstiden.³⁶ Idén att varje människa har rätt till sitt eget liv är alltså långt äldre än barnkonventionen och finns även i konventionen om politiska och medborgerliga rättigheter, artikel 6.1.³⁷

I den andra punkten uttrycks en så kallad positiv rättighet. Det betyder att barnet har rätt till något – i det här fallet att kunna överleva och utvecklas. Staten ska till "det yttersta av sin förmåga" se till att barnet når vuxen ålder. För att barnet ska kunna utvecklas och ha en framtid måste staten vidta aktiva och förebyggande åtgärder.³⁸

I ANNAN SVENSK LAGSTIFTNING

Rätten till liv är en grundläggande princip i den svenska rättsordningen och finns fastslagen i Europakonventionen som är inkorporerad i den svenska grundlagen (RF 2 kap. § 19). Det framgår även av regeringsformen att det allmänna särskilt ska verka för social omsorg, trygghet och goda förutsättningar för hälsa (RF 1 kap. § 2).

Barnets rätt att leva, överleva och utvecklas är alltså grundläggande inom rättsordningen, och regleras även i andra lagar. Exempelvis genom de bestämmelser inom socialtjänstlagen som gör samhället skyldigt att se till att barn får växa upp under trygga förhållanden.³⁹ Ett annat exempel är lagen om skydd mot olyckor (2003:778) som syftar till att skydda enskilda – alltså även barn – mot olyckor. Ytterligare ett exempel på en lag som kan anses höra samman med artikel 6 är bibliotekslagen (2013:801). Där framgår det av § 8 att barn och ungdomar ska ägnas särskild uppmärksamhet för att främja deras språkutveckling. Att ha ett språk är en viktig del för att kunna utvecklas och leva ett gott liv.

SAMARBETA FÖR BARNETS ÖVERLEVAD OCH UTVECKLING

Som nämndes ovan ska en stat vidta aktiva och förebyggande åtgärder för att varje barn ska kunna leva, överleva och utvecklas. FNs Barnrättskommitté menar att ordet "utveckling" ska tolkas i dess vidaste bemärkelse, att det innefattar barnets "fysiska, mentala, andliga, moraliska, psykologiska och sociala utveckling" och att "genomförandeåtgärderna ska syfta till att uppnå bästa möjliga utveckling för alla barn".⁴⁰ Vad dessa åtgärder bör bestå av konkretiseras i konventionens övriga artiklar. Därför är det viktigt att läsa och begrunda hela konventionen för att klargöra vilka artiklar som en verksamhet kan hjälpa till att uppfylla genom

samverkan med andra aktörer, och vilka artiklar som en verksamhet är direkt ansvarig för att uppfylla.

Det finns sådant som relaterar till ett barns rätt till liv, överlevnad och utveckling som din förvaltning eller verksamhet kanske inte är direkt ansvarig för, men där ni genom samverkan med andra verksamheter kan göra skillnad för barnet.

Ett typexempel är om ni i er verksamhet träffar ett barn som ni misstänker eller får veta far illa. Enligt socialtjänstlagen (14 kap. 1 c §) bör allmänheten göra orosanmälan vid misstanke om att ett barn far illa, och för vissa yrkesgrupper och verksamheter finns en anmälningsskyldighet (14. Kap. SoL). Vet ni i er verksamhet vad

ni ska göra om ni upptäcker eller misstänker att ett barn far illa och vet ni hur ni ska gå till väga för att i ett sådant fall göra en orosanmälan till socialtjänsten?

Ju mer ni arbetar med barnkonventionen, desto fler områden kommer ni förmodligen upptäcka där ni i er verksamhet inte bär hela ansvaret, men bär en del av det. Alla kommunens verksamheter påverkar varandra, och vad ni gör i er verksamhet kan få effekter på andra verksamheters möjligheter att fullfölja sina barnrättsuppdrag. För att kommunen som helhet och er förvaltning ska ha ett fullgott barnrättsarbete kommer ni att behöva samverka både internt och externt.

Sammanfattningsvis

- » Artikel 6 kan sägas sammanfatta barnkonventionens syfte: att barn ska få leva, överleva och utvecklas. Hur överlevnaden och utvecklingen ska te sig konkretiseras i konventionens övriga artiklar.
- » Rätten till liv är en grundläggande princip i den svenska rättsordningen och finns

fastslagen i Europakonventionen som är inkorporerad i den svenska grundlagen (RF 2 kap. § 19).

- » Olika verksamheter har olika rättigheter att uppfylla. Man har olika uppdrag i att värna barnets liv, överlevnad och utveckling. Det finns dock flera rättigheter som inte "ägs" av en

enskild verksamhet. I de fallen måste verksamheterna genom samverkan hjälpas åt uppfylla rättigheten.

- » För att kommunen som helhet och er förvaltning ska ha ett fullgott barnrättsarbete kommer ni att behöva samverka både internt och externt.

Vad kan vår verksamhet göra?

Dessa diskussionsfrågor kan fungera som en grund för att börja prata om hur ni arbetar med eller kan börja arbeta med artikel 6 i er verksamhet. Diskutera dem i grupp eller reflektera över dem enskilt.

- » Vilka artiklar i barnkonventionen kan er verksamhet direkt arbeta med?
- » Vilka artiklar i barnkonventionen delar ni med andra kommunala verksamheter?
- » Hur skulle ni kunna börja samarbeta med andra verksamheter för att göra livet bättre och enklare för barn Härnösands kommun?

ARTIKEL 12

Åsiktsfrihet och rätten att bli hörd

1. Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
2. För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella procedurregler.

ARTIKEL 12 ger barnet rätt att bli hörd. Liksom artikel 3 innehåller artikel 12 formuleringen ”i alla frågor som rör barnet”, vilket gör att konventionens övriga artiklar behöver tolkas utifrån artikel 12.⁴¹

Rätten att bli hörd ska inte blandas samman med artikel 13, rätten till yttrandefrihet. Artikel 12 är nämligen en positiv rättighet som kräver ett aktivt agerande från det allmänna, medan artikel 13 är en negativ rättighet genom att det allmänna åtar sig att inte blanda sig i när barnet söker, tar emot eller sprider information och åsikter.⁴²

Första punkten i artikel 12 fastslår att det allmänna ska ”tillförsäkra” barnet ”som är i stånd att bilda en åsikt” möjligheten att få göra dessa kända i alla frågor som rör hen. Exakt hur det allmänna ska tillförsäkra att barnet får möjlighet att göra detta fastslår inte artikeln, men det framgår av artikeln att barnet ska få uttrycka sina egna åsikter fritt och få dem beaktade. Artikeln föreskriver heller ingen metod för att ta reda på vilket sätt barnet är ”i stånd” att bilda en egen åsikt.

FNs barnrättskommitté menar att det allmänna inte ska utgå från att ett barn inte kan bilda en egen åsikt. I största möjliga utsträckning ska det allmänna bedöma barnets kapacitet att bilda en egen åsikt utan att lägga bevisbördan på barnet – barnet ska alltså inte behöva bevisa huruvida hen är ”i stånd” att bilda egna åsikter eller inte. Det kan vara värt att komma ihåg att det inte är samma sak att ha svårt för att uttrycka sin åsikt, som att inte vara ”i stånd” att bilda en.⁴³ Bara för att det kan anses vara svårt att klarlägga någons åsikt om något, betyder inte det att det allmänna har tillåtelse att låta bli att försöka.

I andra ledet i första punkten framgår det dock att barnets åsikter ska tillmätas betydelse utifrån hur gammalt och moget barnet är. Här bryts en objektiv parameter (ålder) mot en subjektiv (mognad). Enligt FNs barnrättskommitté får inte enbart ålder avgöra vikten av ett barns åsikter, eftersom barn kan vara olika mogna vid olika ålder. Mognad, enligt kommittén, avser förmågan att förstå och bedöma konsekvenser av en särskild fråga.⁴⁴

Mognad och ålder måste, enligt kommittén, bedömas i varje enskilt fall – det är alltså inte förenligt med barnkonventionen att sätta upp åldersgränser eller liknande för när ett barns åsikter ska beaktas i en offentlig verksamhet. Det är alltså inte tillåtet att säga att vi alltid lyssnar på 16-åringar, men att 8-åringar är för omogna. En ny bedömning av mognad måste alltså göras i varje enskilt fall, oavsett barnets ålder. Det är alltså upp till den enskilda handläggaren att bedöma på vilket sätt barnets ålder och mognad ska ge någon begränsning på hur barnets åsikter ska beaktas.

Andra punkten handlar om att barnets åsikter ska höras i domstols- och administrativa förfaranden och hur detta kan ske. Barnet behöver enligt artikeln inte höras direkt i sådana förfaranden, utan kan höras genom en "företrädare eller lämpligt organ". Enligt FNs barnrättskommitté kan ett lämpligt organ vara exempelvis en förälder, advokat eller socialsekreterare.⁴⁵ Det är dock viktigt att understryka att företrädaren har i uppdrag att endast kommunicera barnets åsikter, inte att göra en bedömning av barnets bästa.⁴⁶ Det är barnets åsikt som ska framföras av företrädaren och inte en analys av åsikten. Det är också viktigt att företrädaren faktiskt företräder barnet och inte andra personers intressen, så som exempelvis föräldrarnas, organisationers eller institutioners intressen.⁴⁷ Barnets intresse är hennes eget.

I ANNAN SVENSK LAGSTIFTNING

Barn som är folkbokförda i en kommun har liksom andra medborgare i kommunen rätt att väcka medborgarförslag enligt 8 kap. 1 § kommunallagen. Kommunallagen föreskriver även kommuner en skyldighet att verka för att samråd sker med dem som brukar deras tjänster (8 kap. 3 § kommunallagen). Eftersom barn är brukare av kommunala tjänster är det därför nödvändigt att kommunen även samråder med barn.

Även i verksamhetsspecifik lagstiftning finns bestämmelser att barns åsikter ska inhämtas och beaktas. Exempelvis i 1 kap. 10 § andra stycket skollagen finns artikel 12 transformerad och även i 8 § andra stycket LSS. Även i socialtjänstlagen (11 kap. 10 §) finns bestämmelser om att barnet ska ges möjlighet att framföra sina åsikter och om hen inte kan göra det ska barnets inställning klarläggas på annat sätt. Paragrafen ger även barn som har fyllt 15 år rätten att föra sin egen talan i domstol.

Ofredande och hets mot folkgrupp är – precis som för vuxna – förbjudet för barn. I svensk lagstiftning finns det i övrigt sällan lagstadgade hinder för barn att uttrycka sina åsikter.

ARBETA FÖR DELAKTIGHET

Artikel 12 handlar om det enskilda barnets individuella åsikt. Det är fritt för barnet att uttrycka sina åsikter. Det är alltså inget tvång. Om inte barnet vill uttrycka sina åsikter, så behöver hen inte göra det. Men för att artikel 12 ska anses uppfyllt behöver det finnas en verklig möjlighet för barnet att uttrycka sin åsikt om hen skulle vilja det och få den beaktad. Inget barn får direkt eller indirekt diskrimineras från möjligheten att göra sin åsikt känd.⁴⁸

Verksamheterna behöver därför ha möjlighet:

- » att ta emot barns åsikter och synpunkter.
- » att beakta de åsikter som barnet ger uttryck för.
- » att återkoppla till barnet om hur hans åsikter tillvaratogs, om de ledde till någon åtgärd eller om det beslutats att inte vidta några åtgärder.

En förutsättning för att barn ska uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem är att de vet om att de kan göra det och hur strukturerna för det ser ut. Därför är det viktigt att barn får information om att de har rätt och kan lämna sina åsikter till verksamheten, och hur de går till väga för att göra det. Det räcker alltså inte med att barn i teorin skulle kunna använda samma system som vuxna använder för att kommunicera sina åsikter till kommunen. Systemen behöver vara anpassade så att barnet förstår hur hen ska gå till väga för att använda det.

Det finns utmaningar i att beakta barnets åsikter, och det har oftast inte att göra med att det saknas metoder för att höra och sammanställa åsikterna. Det finns nämligen en uppsjö av metoder för att höra barn och litteraturen på området är omfattande. Om du behöver hjälp att hitta litteratur på

området kan du alltid be biblioteket om hjälp.

Är du ovan vid att arbeta med barn kan de metoder som finns upplevas som mycket tidskrävande, men egentligen är metoderna för att höra barn inte mer tidskrävande än de som finns för att höra vuxna. Perspektivet är dock annorlunda. För att höra barn behöver du anlägga ett barnperspektiv på processen, och det perspektivskiftet kan upplevas som svårt.

Det finns nämligen några specifika omständigheter som omger barndomen som är lätta att fastna i när du ska byta perspektiv. Dessa kan göra det svårt att ens börja försöka ta reda på vad barnet tycker i olika frågor. Det är därför viktigt att vara uppmärksam på de här omständigheterna när barn ska höras, eftersom de lätt sätter käppar i hjulet.

Barn är individer

Det finns en tendens att tänka att alla barn är likadana, att om du har talat med ett barn så har du talat med alla. Så är naturligtvis inte fallet. Ett barn kan inte representera alla barn, lika lite som en vuxen kan representera alla vuxna. Vi frågar inte en slumpmässigt utvald vuxen på stan om något, och sen hävdar att vi vet vad alla vuxna i hela kommunen tycker i frågan. Samma krav på urval och representativitet vi har när vuxnas åsikter undersöks gäller för undersökning av barns åsikter. Därför är det viktigt att försäkra sig om att när du undersöker barns åsikter i en fråga, att du frågar en mångfald av barn. Då kan det också vara nödvändigt att använda en mångfald av metoder, eftersom olika metoder passar olika barn.

Ofta hänvisas du till ungdomsråd och liknande när det talas om barns rätt att uttrycka sina åsikter. I ett ungdomsråd får ju barnen tillfälle

att uttrycka sina åsikter. Det är dock bara de enskilda barnen i det specifika ungdomsrådet som uttrycker sina åsikter och inte alla barn i kommunen. Även ett barn som inte sitter med i ett eventuellt ungdomsråd måste ha möjlighet att uttrycka sin individuella åsikt. Om ungdomsrådet är demokratiskt valt av barnen i en kommun, och därmed kan sägas representera barnen, räcker det dock att inhämta ungdomsrådets åsikter.⁴⁹

Vuxna har definitionsmakten

Idén om att den som har uppnått en viss ålder vet bäst är grundmurad i vårt samhälle, och leder inte sällan till att personer som inte har den "rätta" åldern diskrimineras. Det gäller både de personer som vi i vardagligt tal kallar för "barn" och de som vi kallar för "äldre". Barn ses ofta som oskuldsfulla och sköra i vår kultur, men även som oberäkneliga, känslostyrda och opålitliga. Dessa föreställningar leder inte sällan till att barn medvetet eller omedvetet "skyddas" från olika processer (eftersom de ses som sköra) eller utesluts ur processer (eftersom de ses som oberäkneliga).⁵⁰

När barn väl får komma till tals finns det en risk att den vuxna omedvetet väljer att tolka barns åsikter på ett sätt som passar den vuxnas förutfattade meningar.⁵¹ Inte för att den vuxna nödvändigtvis tycker illa om barn eller inte vill arbeta med barnperspektivet; utan för att den är ovan vid att lyssna till och ta tillvara på barnets perspektiv. När du ska till att göra barn delaktiga behöver du alltså fråga dig hur dina fördomar mot barn ser ut och hur du ska gå till väga för att undvika att göra en stereotyp och reflexmässig tolkning av det barnet säger.

Att ta tillvara på barns åsikter handlar alltså till mångt och mycket om att byta perspektiv och genom det avsäga sig makt. Innan du aktivt

börjar samla in barns åsikter om någon fråga behöver du därför fråga dig om du är beredd att avsäga dig en del av din makt och om du verkligen vill ha fler perspektiv på den aktuella frågan? Är svaren nej – du vill varken lämna från dig makt eller byta perspektiv – då ska du inte heller aktivt be barn (eller någon annan) om deras åsikt.

Barn blir vuxna

Barndomen varar inte för evigt. Att vara barn är alltså en temporär identitet, till skillnad från andra identitetsmarkörer som är mer fasta. Detta skiljer barn som kämpar för

att få höras och vara delaktiga i samhället från andra grupper som har kämpat för samma sak.

Barn behöver kontinuerligt inkluderas i delaktighetsprocesser för att få chansen att lära sig hur en kan vara delaktig och vad det kan innebära. De mentorer (andra barn) som nya barn kan lära sig av slussas kontinuerligt ut ur forum för barn när de blir myndiga. Den gemensamma kunskapen som barn kan skapa om sin förmåga att påverka sin omgivning och de vägar som finns tillgängliga för dem riskerar att försvinna i och med detta. Vuxna måste kontinuerligt skapa nya relationer med nya barn och göra

dem delaktiga när de ”gamla” barnen har växt ur barndomen.

Denna barndomens förgänglighet och barns relativa okunskap om hur de kan och får vara delaktiga, gör att det kan upplevas som ett sisyfosarbete att gång på gång involvera nya barn i olika processer. Men, faktum är att barn som får chansen att vara delaktiga och får lära sig hur delaktighet kan te sig – och kanske till och med löna sig – har en större kunskapsbank om delaktighet när de når vuxenlivet. Det bäddar för en mer vital och stark demokrati, och för individer med större självkänsla och trygghet i framtiden.

Sammanfattningsvis

- » Artikel 12 ger barnet rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör hen. Kommunen ska aktivt arbeta för att detta ska vara möjligt för alla barn, oavsett ålder.
- » Barnets mognad måste bedömas i varje enskilt fall, artikel 12 tillåter inga åldersgränser.
- » Barns rätt att uttrycka sina åsikter finns förutom i barnkonventionen exempelvis även i kommunallagen, skollagen och socialtjänstlagen.

- » Ett barn kan inte representera alla barn, lika lite som en vuxen kan representera alla vuxna.
- » Vuxna har definitionsmakten i samhället. Det kan vara svårt att som vuxen byta perspektiv och lyssna på barns åsikter. Det är nödvändigt att vara ödmjuk inför barns åsikter och våga avsäga sig den makt som kommer med att vara i en viss ålder (vuxen).

Barndomen är förgänglig och nya barn tillkommer och försvinner ständigt till och från de olika forum som finns öppna för barn att delta i. Det är viktigt att vuxna stöttar barn och lär dem vara delaktiga, trots att detta tar tid och är ett arbete som aldrig blir färdigt.

Prata om delaktighet!

Dessa diskussionsfrågor kan fungera som en grund för att börja prata om hur ni arbetar med eller kan börja arbeta med artikel 12 i er verksamhet. Diskutera dem i grupp eller reflektera över dem enskilt.

- » På vilket sätt kan barn vara delaktiga i vår verksamhet?
- » När har vi i vår verksamhet tagit hänsyn till ett barn eller en grupp av barns åsikter?
- » Hur kan barn lämna sina åsikter om vår verksamhet till oss?
- » Vilka metoder för att tala med barn känner vi till och/eller använder oss av?
- » Väljer vi hellre metoder som passar oss i vår verksamhet, än metoder som passar barn?
- » På vilket sätt spelar barns ålder roll för oss när vi lyssnar på dem?

Barnkonventionen sammanfattad

- Vad står det om i vilken artikel?⁵²

ART.
1

Definition av barn

ART.
2

Icke-diskriminering

ART.
3

Barnets bästa

ART.
4

Genomförandet av rättigheterna

ART.
5

Föräldrarnas ledning

ART.
6

Rätt till liv, överlevnad och utveckling

ART.
7

Rätt till namn och medborgarskap

ART.
8

Rätten att behålla sin identitet

ART.
9

Åtskiljande från föräldrar

ART.
10

Familjeåterförening

ART.
11

Olovligt bortförande

ART.
12

Åsiktsfrihet och rätten att bli hörd

ART.
13

Yttrande och informationsfrihet

ART.
14

Tanke-, samvets- och religionsfrihet

ART.
15

Förenings- och mötesfrihet

ART.
16

Rätt till privat- och familjeliv

ART.
17

Massmediernas roll

ART.
18

Uppfostran och utveckling

ART.
19

Skydd mot våld och övergrepp

ART.
20

Alternativ omvårdnad

ART.
21

Adoption

ART.
22

Barn på flykt

ART.
23

Barn med
funktionsnedsättning

ART.
24

Rätt till hälsa och tillgång
till hälso- och sjukvård

ART.
25

Översyn avseende barn
som har omhändertagits

ART.
26

Social trygghet

ART.
27

Rätt till skälig
levnadsstandard

ART.
28

Rätt till utbildning

ART.
29

Utbildningens syfte

ART.
30

Minoriteter och urfolk

ART.
31

Vila och fritid

ART.
32

Skydd mot ekonomiskt
utnyttjande

ART.
33

Skydd mot narkotika

ART.
34

Skydd mot sexuellt
utnyttjande

ART.
35

Förhindrande av handel
med barn

ART.
36

Skydd mot annat
utnyttjande

ART.
37

Skydd mot tortyr och
dödsstraff

ART.
38

Skydd mot väpnade
konflikter

ART.
39

Rehabilitering

ART.
40

Straffprocess och
kriminalvård

ART.
41

Barnkonventionen är
en miniminivå

ART.
42

Informationsskyldighet
om konventionen

Tips på vidare läsning

OM BARNKONVENTIONEN

» **Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter**

Den svenska översättningen av barnkonventionen kommer efter den engelska och franska versionen.
<https://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2018:1197>

» **Barnkonventionen – en kommentar**

Grahn-Farley, Maria (2019). Finns på biblioteket

» **Att förstå barnkonventionen – en överblick**

Grahn-Farley, Maria (2020). Finns på biblioteket

» **Barnkonventionen och svensk rätt,**

Barnkonventionsutredningen (2020)

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/11/sou-202063/>

» **Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter**

Ds 2019:23

<https://www.regeringen.se/4adaf9/contentassets/bbd8569231a2423b9326b5f74a836c33/bilaga-ds-2019-23.pdf>

» **FN:s Barnrättskommittés allmänna kommentarer**

<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/>

» **En lag för barn: kulturvetenskapliga perspektiv på barnrättskonventionen,**

Karlsson Häikiö, Tarja, Asplund Carlsson, Maj & Sundhall, Jeanette (red.) (2020). Finns på biblioteket

OM PRAKTISK TILLÄMPNING AV BARNKONVENTIONEN

» **Prövning av barnets bästa – ett verktyg för styrning och ledning**

Sveriges Kommuner och Regioner (2018)

<https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-619-3.pdf>

» **Unga direkt – en metod för att lyssna till barn**

Barnombudsmannen (2021)

<https://www.barnombudsmannen.se/stod-och-verktyg/genomfora-barnkonventionen/barns-delaktighet-och-inflytande/unga-direkt/>

» **Handbok för barns delaktighet och inflytande: Teori och praktik för nyfikna läsare som vill lära sig mer om värdet av barnets perspektiv**

Åhl, Cecilia, Karlsson, Jonas och Ingeström, Shanti (2020)

<https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/unicefs-handbok-for-barns-delaktighet-och-inflytande>

- » **Bedöma barns mognad för delaktighet – Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården**

Socialstyrelsen (2015)

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2015-12-22.pdf>

- » **Mänskliga rättigheter på hemmaplan – en inspiration för arbetet i kommunen, Diskrimineringsombudsmannen (2014).**

<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e40/1618941287860/stod-inspiration-manskliga-rattigheter-kommun-skrift.pdf>

- » **Medverkan – Fungerande förändringsarbete för lika rättigheter och möjligheter, Rönngren, Jenny (2011). Framförallt kapitel 4 om verksamhetsutveckling.**

<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e43/1618941288014/stod-medverkan-skrift.pdf>

- » **Om barns och ungas utsatthet för rasism**

Barnombudsmannen (2021)

https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/publikationer/om-barns-och-ungas-utsatthet-for-rasism_2021.pdf

- » **Vit, svart eller brun – handbok i aktiva åtgärder kopplat till hudfärg**

Länsstyrelsen i Stockholm (2019)

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.5e83a30f169d90292df17384/1624005597909/Rapport%202019-08%20Vit%20svart%20eller%20brun%20Handbok%20aktiva%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20hudf%C3%A4rg.pdf>

- » **Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling.**

Boverket (2020)

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2020/barnkonventionen-i-fysisk-planering-och-stadsutveckling.pdf>

- » **Barnkonsekvensanalyser i stadsplaneringen,**

Nordström, Maria (2020)

<file:///C:/Users/Incr/Downloads/barnkonsekvensanalyser-i-stadsplaneringen.pdf>

- » **Barn, plats, lek, stad – strategier för barnvänlig stadsplanering**

Jungmark, Lena (2021)

https://www.movium.slu.se/system/files/news/15134/files/Lekfull%20stad_hela_low_sidor.pdf

- » **Barns rättigheter och föräldraskap – information till dig som är förälder eller annan viktig vuxen till ett barn**

Länsstyrelsen i Örebro Län (2020)

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6395bf21784b0add954f77/1616498274790/Handbok_Barns%20r%C3%A4ttigheter%20och%20f%C3%B6r%C3%A4ldraskap.pdf

Referenser

Barnkonventionsutredningen, *Barnkonventionen och svensk rätt*, Norstedts juridik, Stockholm, 2020

Barnombudsmannen, Barnkonventionen på 15 minuter, 2021

https://www.barnombudsmannen.se/webbutbildning/barnkonventionen-pa-15-min/story_html5.html (hämtad 2021-12-16)

Barnombudsmannen, Prövning av barnets bästa – ett stödmaterial för beslutsfattare och tjänstepersoner, u.d.

Barnrättighetsutredningen, *Barnkonventionen blir svensk lag: betänkande*, Wolters Kluwer, Stockholm, 2016

Fisher, David I., *Mänskliga rättigheter: en introduktion*, Nionde upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm, 2020

FN:s kommitté för barnets rättigheter, CRC/C/GC/14, "Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 om: Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa", 2013

FN:s kommitté för barnets rättigheter, CRC/C/GC/5, "Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5: Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter (artikel 4, 42 och 44.6)", 2003

Förvaltningsrätten i Stockholm, Dom 2021-06-30, Mål nr: 4518-21

Förvaltningsrätten i Stockholm, Dom 2021-07-05, Mål nr: 28889-20

Grahn-Farley, Maria, *Att förstå Barnkonventionen: en överblick*, Upplaga 1, Studentlitteratur, Lund, 2020

Grahn-Farley, Maria, *Barnkonventionen: en kommentar*, Upplaga 1, Studentlitteratur, Lund, 2019

Högskolan i Borås. Extra skyddsvärda personuppgifter. Högskolan i Borås. 2020

<https://www.hb.se/anstalld/for-mitt-arbete/informationshantering/behandling-av-personuppgifter-gdpr/allman-information/integritetskansliga-personuppgifter/extra-skyddsvarda-personuppgifter/> (Hämtad 2021-12-16)

Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, SÖ 1971:42

Häikiö, Tarja, Asplund Carlsson, Maj & Sundhall, Jeanette (red.), *En lag för barn: kulturvetenskapliga perspektiv på barnrättskonventionen*, Upplaga 1, Studentlitteratur, Lund, 2020

Sveriges Kommuner och Regioner. Tolka, tillämpa barnkonventionen. Sveriges Kommuner och Regioner. 2021

<https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/barnetsrattigheter/barnkonventionenarsvensklag/tolkatillampabarnkonventionen.33920.html> (Hämtad: 19 november 2021)

Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter, Regeringskansliet, 2019

Åhl, Cecilia, Karlsson, Jonas & Ingeström, Shanti, *Handbok för barns delaktighet och inflytande: teori och praktik för nyfikna läsare som vill lära sig mer om värdet av barnets perspektiv*, Första upplagan, UNICEF Sverige, Stockholm, 2020

Noter

- 1 Barnombudsmannen, 2021
- 2 Grahn-Farley, 2019, s. 13
- 3 Grahn-Farley, 2019, s. 13
- 4 Grahn-Farley, 2019, s. 13 - 14
- 5 Karlsson. et al. 2020, s.72.
- 6 Karlsson, 2020, s.71. och Barnombudsmannen 2021
- 7 Regeringskansliet 2019, s. 35
- 8 Regeringskansliet 2019, s 36-37
- 9 Se vidare Barnrättighetsutredningen, 2016, s.374
- 10 Regeringskansliet 2019, s.64
- 11 Mallen är hämtad från Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter, Regeringskansliet, 2019 s.66-67
- 12 Grahn-Farley, 2019, s. 15
- 13 Kommentarererna är hämtade och sammanfattade från Barnkonventionen: En kommentar av Maria Grahn-Farley, 2019.
- 14 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 134
- 15 Grahn-Farley, 2019, s. 41-43
- 16 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 137
- 17 Grahn-Farley 2019, s.43
- 18 Barnkonventionsutredningen, 2020, s.176
- 19 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 137
- 20 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 135-136.
- 21 Grahn-Farley, 2019, s. 49
- 22 Barnombudsmannen, u.d., s. 10
- 23 Grahn-Farley, 2019, s. 49
- 24 Grahn-Farley, 2019, s. 48. Även Barnkonventionsutredningen, 2020, s.242
- 25 Grahn-Farley, 2019, s. 64
- 26 Grahn-Farley, 2019, s. 51
- 27 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 244
- 28 CRC/C/GC/14, s. 18
- 29 CRC/C/GC/14, s. 20
- 30 Se exempelvis Förvaltningsrätten i Stockholm, Dom 2021-06-30, Mål nr: 4518-21; och Förvaltningsrätten i Stockholm, Dom 2021-07-05, Mål nr: 28889-20
- 31 Högskolan i Borås, Extra skyddsvärda personuppgifter, 2020
- 32 CRC/C/GC/14, s. 18
- 33 Grahn-Farley, 2019, s. 49
- 34 Sveriges Kommuner och Regioner. "Tolka, tillämpa barnkonventionen".
- 35 Grahn-Farley 2020, s. 26
- 36 Fisher 2020, s. 13
- 37 SÖ 1971:42. Rätten till liv finns även formulerad i Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (artikel 3) och Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26; artikel 10)
- 38 Grahn-Farley 2019, s.68
- 39 Barnkonventionsutredningen, 2020, s.336
- 40 CRC/GC/2003/5 s.6
- 41 Grahn-Farley 2019, s.90
- 42 Barnkonventionsutredningen 2020, s. 529
- 43 Barnkonventionsutredningen 2020, s.537
- 44 Barnkonventionsutredningen 2020, s. 540
- 45 Barnkonventionsutredningen 2020, s. 543
- 46 Grahn-Farley 2019, s.91
- 47 Barnkonventionsutredningen, 2020, s.543
- 48 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 556
- 49 Barnkonventionsutredningen, 2020, s. 556-557
- 50 Karlsson Häikiö et al. 2020, s 43.
- 51 Åhl, Karlsson och Ingeström, 2021. s. 31-32
- 52 Hämtad ur Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter, Regeringskansliet, 2019, s. 13-14

Härnösands
kommun